

Ад рэдакцыі

На 2005 г. прыпаў 80-гадовы юбілей стварэння Беларускай сялянска-работніцкай Грамады. Беларускае гістарычнае таварыства адзначыла яго правядзеннем V міжнароднай навуковай канферэнцыі “**Беларуская сялянска-работніцкая Грамада ў кантэксце нацыянальнага Адраджэння XIX – XX ст.**”

Галоўнай мэтай канферэнцыі было абмеркаванне найбольш актуальных пытанняў гісторыі БСРГ і нацыянальнага Адраджэння ў 19 – 20 ст. У прыватнасці, у цэнтры ўвагі даследчыкаў апынуліся праблемы ідэалогіі Грамады і практычнай дзейнасці яе мясцовых арганізацый; адносінаў БСРГ з іншымі беларускімі партыямі, лёс асобных дзеячаў партыі; крыніцы па гісторыі Грамады і гістарыяграфія праблемы.

Як вядома, гісторыя самай масавай у Беларусі палітычнай арганізацыі пачалася летам 1925 г. са стварэння Б.Тарашкевічам, С.Рак-Міхайлоўскім, П.Мятлой і П.Валошыным пасольскага клуба БСРГ. Яны ж пры актыўным удзеле КПЗБ пачалі ператвараць пасольскі клуб у партыю. Спалучэнне сацыяльных і нацыянальных лозунгаў аказалася даволі эфектыўным. На працягу ўсяго 1926 г. назіраўся хуткі рост шэрагаў Грамады. Напрыканцы 1926 – пачатку 1927 г. колькасць яе сяброў перакročыла 100 тыс. і працягвала расці. Польскія ўлады паступова страчвалі кантроль над палітычнай сітуацыяй у Заходняй Беларусі. У студзені 1927 г. пачаліся рэпрэсіі. Першымі былі арыштаваныя кіраўнікі Грамады. Адначасна адбывалася ліквідацыя мясцовых арганізацый, масавыя арышты грамадоўскіх актывістаў. У сакавіку 1927 г. партыя была афіцыйна забаронена. Але яе існаванне засведчыла вялізны патэнцыял беларускага нацыянальна-вызваленчага руху. Праўда, вострай праблемай гісторыі БСРГ застаецца пытанне пра ролю сацыяльнага і нацыянальнага фактараў у працэсе “грамадаўскай рэвалюцыі”.

Падчас канферэнцыі адбыўся таксама **круглы стол “Праблемы гісторыі беларускага Адраджэння. XIX-XX ст.”** Ягоня ўдзельнікі засяродзілі ўвагу на наступных сюжэтах:

- Беларускі шлях да нацыянальнага Адраджэння ў 19 – 20 ст. у кантэксце нацыянальных рухаў у Цэнтральна-Усходняй Еўропе.
- Ідэя беларускай незалежнай дзяржавы і спробы яе рэалізацыі ў 20 ст.
- Пospехі і няўдачы беларускага руху ў 20 ст.

У канферэнцыі прынялі ўдзел беларускія і замежныя даследчыкі Захар Шыбека, Арсень Ліс, Віталь Скалабан, Уладзімір Ляхоўскі, Алесь Пашкевіч, Андрэй Кіштымаў, Ірына Раманава, Алесь Белы, Андрэй Унучак, Валянцін Мазец, Валянцін Голубеў, Аляксандр Кукса, Алэг Трусаў (усе Менск), Яўген Мірановіч і Алэг Латышонак (абодва Беласток), Аляксандр Краўцэвіч, Алесь Смалянчук, Андрэй Вашкевіч, Віталь Карнялюк, Іна Соркіна, Андрэй Чарнякевіч, Эдуард Мазько, Сяргей Токць (усе Гародня), Валянціна Лебедзева (Гомель), Ірына Мацяш і Вольга Ямкова (Кіеў), Ёанна Героўска-Калаўр (Варшава).

Канферэнцыя паказала, што нацыянальная гістарыяграфія зрабіла значны крок наперад у вывучэнні праблемаў беларускага руху ў 20 ст. Пра гэта яскрава сведчаць апублікаваныя ў гэтым томе рэфераты і стэнаграмы дыскусій*.

Тэму БСРГ і нацыянальнага Адраджэння таксама працягваюць упершыню апублікаваныя дакументы.

Рэдакцыя вырашыла распачаць гэты том публікацыяй артыкула вядомага чэшскага гісторыка, спецыяліста ў галіне нацыятворчых працэсаў прафесара Міраслава Гроха (Прага).

* На жаль, не ўсе ўдзельнікі канферэнцыі прадставілі тэксты сваіх выступаў. У прыватнасці, аргкамітэт так і не атрымаў рэфератаў Эдуарда Мазько, Уладзіміра Ляхоўскага, Віталія Карнелюка і Вольгі Ямковай. Адсутнасць іх тэкстаў прымусіла рэдакцыю адмовіцца ад публікацыі пытанняў да названых выступоўцаў і іх адказаў.